

וזוא מאכא בהדיה דלא נפיק [זוז מעון] איתו, שאינו יוצא], לא רצה לקבל ממנו. תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה [נסר לו סטירה אחרת ונתן לו אותן] את הוזו המעון, עבור שתי הסטירות.

א שנינו במשנתנו: שלשים של עבד, חמשים של אונס ושל מפתה, ומאה של מוציא שם רע –

כולם בשקל הקדש במנה צורי. ושואלים: הא תו [זוז עווד], התוספת של כולם בשקל הקדש במנה צורי? למה לי לומר שנית? הא תנא ליה רישא [הרי שנה אותו בראש המשנה]!

ומשיבים: אונס ומוציא שם רע איצטריך [הוצרך לחזור ולומר], שכן סלקא דעתך אמינא [יעלה על דעתך] לומר: כיון דלא כתיב בהו [של] אמור בהם] בתורה שקלים במפורש, אלא רק "כסף" – אימא זוזי בעלמא [אמור זוזים, דינרים בלבד] משלמים, ולא שקלים (השווים ארבעה דינרים), על כן קא משמע לן דמילף קא ילפי מהדר [משמע לנו התנא שהם למדים זה מזה], ובכולם התשלום הוא בשקל הקדש.

ב שנינו במשנה: וכולם נפדים בכסף ובשווה כסף חוץ מן השקלים שחייב לתת דוקא במטבע. תנא [שנה] החכם] בכרייתא: חוץ מן השקלים, ומעשר שני, והראיון, שתי מעות כסף שצריך כל אדם להביא למקדש כדי לקנות עולת ראה ברגל, שדינם במטבע דוקא. ומבארים: שקלים לא מועיל בהם שווה כסף – כפי דתנן [ששנינו במשנה]: מצרפין (מחליפים) בני העיר שקלים שאספו לדרבנות

(מטבעות זהב גדולים), מפני משאוי הדרך כדי שלא יכביד עליהם משקל מטבעות הכסף. ודוקא למטבעות מצרפים, ולא לדבר אחר שהוא שווה כסף. מעשר שני אינו נפדה בשווה כסף – כפי דכתיב [שנאמר]: "וצרת הכסף בדרך" (דברים יד, כה), ולמדים מלשון "וצרת" שצריך שיהיה כסף שטבעו בו צורה. והראיון – הוא מה שתני [שנה] רב יוסף: שלא יביא סיגה, גוש כסף מלא סיגים, לעזרה.

ג משנה אין פודין בכור, לא בעבדים, ולא בשטרות חוב שיש לו על אחרים, ולא בקרקעות, ולא הקדשות. אם האב כתב לכהן שטר שהוא חייב ליתן לו חמישה סלעים לפדיון בנו – חייב ליתן לו חמישה סלעים, ואולם בנו אינו פדוי בשטר זה, אלא צריך האב ליתן לו חמישה סלעים אחרים. לפיכך, אם רצה הבהן ליתן להחזירם לו במתנה – רשאי. המפריש חמישה סלעים לפדיון בנו, ואבד הכסף קודם שהגיע ליד הבהן – האב חייב באחריותו, ולפיכך יביא לכהן כסף אחר לפדיון, שנאמר לאהרן הכהן: "כל פטר רחם... באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם..." (במדבר יח, טו), "יהיה לך" ואו "פדה תפדה", שרק כאשר הכסף "יהיה לך", כלומר, לכהן – יהיה הבן פדוי.

היה לך ופדה תפדה יש בתי"י ובמקורות: יהיה לך אן פדה תפדה וראה בעיונים.

לשון

דרבנות

הגרסה העיקרית בענין זה היא כנראה "לדרבנות", כמשנה במסכת שקלים (פ"ב מ"א).

מדובר במטבע זהב, המוכר כבר בתקופה הפרסית, בזמן עולי בבל (עורא ח, כו ועוד). יש הסבורים כי הוא קרוי על שם דיוש הוא פרס. יש הסבורים שדרבנות שנוכרו בלשון המשנה הם מן היוונים Δρακῆός (דְרַכְפוֹס).

החיים

זוא מאכא

אף על פי שערך המטבעות באותם ימים היה תלוי בערך הכסף שהיה בהם, מכל מקום העריכו אנשים מטבעות שצורתם ברורה, משום שערכם היה ידוע לכל. זוז שנמעה צורתו היה אמנם שווה זוז – אבל היה קשה למצוא מי שיקח אותו כאמצעי תשלום.

זוזא מאכא בהדיה דלא נפיק [זוז מעון] איתו, שאינו יוצא], לא רצה לקבל ממנו. תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה [נסר לו סטירה אחרת ונתן לו אותן] את הוזו המעון, עבור שתי הסטירות.

א שנינו במשנתנו: שלשים של עבד, חמשים של אונס ושל מפתה, ומאה של מוציא שם רע –

כולם בשקל הקדש במנה צורי. ושואלים: הא תו [זוז עווד], התוספת של כולם בשקל הקדש במנה צורי? למה לי לומר שנית? הא תנא ליה רישא [הרי שנה אותו בראש המשנה]!

ומשיבים: אונס ומוציא שם רע איצטריך [הוצרך לחזור ולומר], שכן סלקא דעתך אמינא [יעלה על דעתך] לומר: כיון דלא כתיב בהו [של] אמור בהם] בתורה שקלים במפורש, אלא רק "כסף" – אימא זוזי בעלמא [אמור זוזים, דינרים בלבד] משלמים, ולא שקלים (השווים ארבעה דינרים), על כן קא משמע לן דמילף קא ילפי מהדר [משמע לנו התנא שהם למדים זה מזה], ובכולם התשלום הוא בשקל הקדש.

ב שנינו במשנה: וכולם נפדים בכסף ובשווה כסף חוץ מן השקלים שחייב לתת דוקא במטבע. תנא [שנה] החכם] בכרייתא: חוץ מן השקלים, ומעשר שני, והראיון, שתי מעות כסף שצריך כל אדם להביא למקדש כדי לקנות עולת ראה ברגל, שדינם במטבע דוקא. ומבארים: שקלים לא מועיל בהם שווה כסף – כפי דתנן [ששנינו במשנה]: מצרפין (מחליפים) בני העיר שקלים שאספו לדרבנות

(מטבעות זהב גדולים), מפני משאוי הדרך כדי שלא יכביד עליהם משקל מטבעות הכסף. ודוקא למטבעות מצרפים, ולא לדבר אחר שהוא שווה כסף. מעשר שני אינו נפדה בשווה כסף – כפי דכתיב [שנאמר]: "וצרת הכסף בדרך" (דברים יד, כה), ולמדים מלשון "וצרת" שצריך שיהיה כסף שטבעו בו צורה. והראיון – הוא מה שתני [שנה] רב יוסף: שלא יביא סיגה, גוש כסף מלא סיגים, לעזרה.

ג משנה אין פודין בכור, לא בעבדים, ולא בשטרות חוב שיש לו על אחרים, ולא בקרקעות, ולא הקדשות. אם האב כתב לכהן שטר שהוא חייב ליתן לו חמישה סלעים לפדיון בנו – חייב ליתן לו חמישה סלעים, ואולם בנו אינו פדוי בשטר זה, אלא צריך האב ליתן לו חמישה סלעים אחרים. לפיכך, אם רצה הבהן ליתן להחזירם לו במתנה – רשאי. המפריש חמישה סלעים לפדיון בנו, ואבד הכסף קודם שהגיע ליד הבהן – האב חייב באחריותו, ולפיכך יביא לכהן כסף אחר לפדיון, שנאמר לאהרן הכהן: "כל פטר רחם... באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם..." (במדבר יח, טו), "יהיה לך" ואו "פדה תפדה", שרק כאשר הכסף "יהיה לך", כלומר, לכהן – יהיה הבן פדוי.

היה לך ופדה תפדה יש בתי"י ובמקורות: יהיה לך אן פדה תפדה וראה בעיונים.

לשון

דרבנות

הגרסה העיקרית בענין זה היא כנראה "לדרבנות", כמשנה במסכת שקלים (פ"ב מ"א).

מדובר במטבע זהב, המוכר כבר בתקופה הפרסית, בזמן עולי בבל (עורא ח, כו ועוד). יש הסבורים כי הוא קרוי על שם דיוש הוא פרס. יש הסבורים שדרבנות שנוכרו בלשון המשנה הם מן היוונים Δρακῆός (דְרַכְפוֹס).

החיים

זוא מאכא

אף על פי שערך המטבעות באותם ימים היה תלוי בערך הכסף שהיה בהם, מכל מקום העריכו אנשים מטבעות שצורתם ברורה, משום שערכם היה ידוע לכל. זוז שנמעה צורתו היה אמנם שווה זוז – אבל היה קשה למצוא מי שיקח אותו כאמצעי תשלום.

תוספות

כלים של חמשים זוז, ובפרק "מציאת האשה" (כתובות סז, א): לא יפחות לה מחמשים זוז, ודייק בגמרא דחמשים זוזי פשיטי קאמר, ולא דייק כלל מדבר יהודה אמר רב אסי. וכתובת בתולה שהיא מאתיים צוריים, בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן, ואפילו כתובת אלמנה שהיא לכולי עלמא דרבנן – הוא מנה צורי! נראה לרבינו יצחק דלא מייירי הכא אלא בסלעים, דומיא דכסף קצוב האמור בתורה, שאין כתוב בתורה אלא שקלים.

והראיון תני רב יוסף כו' – פירש בקונטרס דהכי חמשי דרבינו יוסף: רב יוסף לא פרושי אלא לסיועי. ולא משמע כן, דמה צריך להביא ברייתא לסיועי לברייתא? ועוד: דלא הוה ליה למימר "שלא יביא", אלא: "לא יביא". ועוד: דמשמע כאחריות דמפרש בכל חד טעמא! לכך נראה דפרושי טעמא אחר, דאם היה מביא שוה כסף – זימנינא דמיייתא נסכא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות כסף, ולא ימכרו לו לעולת ראייה טובה באותה סיגה כאילו היה מביא כסף טבוע.

כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים – בכתובות בריש "הנושא" (קב, א), מיייתא לה גבי פלוגתא דרבי יוחנן ורבי לקיש ד"חייב אני לך מנה בשטר". ופירש שם

במפורש: "הילך בפרדיו בני" (וראה בטור י"ד סימן שה ובערך השולחן שם). לפיכך אם רצה הבהן ליתן לו במתנה רשאי – פירש רבינו גרשום: לפיכך, הואיל והממון הוא ממון כהן – יכול להחזיר לאב את המעות הראשונים שקיבל מידו, ויחזור ויפדה. אך אחרונים הסיקו מלשונו של רש"י (בד"ה לפיכך, וראה בחינוך לשונו בשיטה מקובצת) שלכהן מותר להחזיר רק דמים אחרים, ולא את אותם הדמים שהפדה נתן לו, כי צריך לעשות מעשה לגלות שאין הפרדיון הראשון כלום (קול הרמ"ז). ויש שפירש: לפיכך, בעירך ליתן לו ממילא חמישה סלעים אחרים – רשאי ליתן לו את שטר החוב במתנה. אבל במקרה אחר, שלא נתן לו חמשה סלעים אחרים – אין האב רשאי לקבל מן הבהן את חמשת הסלעים שתן (תפארת ישראל עפ"י הגמרא בעמוד הבא).

המפריש פדיון בנו ואבד וכו' יהיה לך ופדה תפדה הר"ש"ש הניח את דברי המשנה כלשון הפסוק "יהיה לך אך פדה תפדה" (וכן נוסח הגמרא להלן). והדברים נלמדים מתוכן הפסוק: כאשר יהיה לך – הבהן – או הבן פדוי, ומובן מכך שאם לא הגיע הכסף ליד הבהן – אינו פדוי. ובמלאכת שלמה הביא את לשון ספר לקח טוב הדרוש: "את שהוא לך – פדוי, ואת שאינו לך – אינו פדוי", והדרשה איננה מתוכן הפסוק, אלא ממציאות המילים "לך" "תפדה", ולפי זה אין צורך להניח את גירסת המשנה.

אורה ההלכה

ומעשר אין פתים פירות מעשר אלא בכסף. והכסף שאמרו צריך שיהיה מטבע כסף שיש עליו צורה או כתב. ואם פדה בחתיכת כסף וכיוצא בה – לא עשה כלום. כברייתא וכמשנה מע"ש פ"א מ"ב. (רמב"ם ספר זרעים הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"ד ה"ט).

והראיון אדם העולה לירושלים להגן, אם היו בידו קרבנות הראייה – יביאם, או יעלה עמו כסף כדי לקנות בו את קרבן הראייה, ואם אין בידו כסף – לא יביא תמורתו שוה כסף, ואפילו היה שווה כמה והובים. ולמה אסרו שיעלה בידו שווה כסף – גזירה שמה (רמב"ם ספר קרבנות הלכות חגיגה פ"א ה"א).

אין פודין לא בעבדים וכו' חמישה סלעים שנותנים לכהן לפדיון הבן צריכים שיהיו או כסף או שווה כסף מכל דבר שירצה, חוץ מקרקעות ועבדים ושטר שיש לו על אחרים (ש"ך). ואם פדהו בהם – אינו פדוי. כמשנה. (רמב"ם ספר זרעים הלכות בכורים פ"א ה"ז. שריע י"ד ש"ה, א).

כתב לכהן שהוא חייב ליתן חמשה סלעים כתב האב לכהן שהוא חייב לו חמישה סלעים בשביל פדיון בנו – חייב ליתנם לו, ואולם אין בנו פדוי. כמשנה. וכדברי חכמים בגמרא. (רמב"ם שם ה"ז. שריע שם סעיף ד).

המפריש פדיון בנו ואבד הפריש חמישה סלעים לפדיון בנו ונאבדו – חייב באחריותם, עד שיבואו ליד כהן. כמשנה. (שריע שם סעיף ט).

ולא הקדשות נפדים בכל אלו — צעדים שטרות וקרקעות. והמס נפקא לן מקראי, צמורת כהנים צפרשת ערכין. שמא יאמרו פודין בשטרות — אפילו אין נותנין כלום. אי נמי, צטור שיש לו על חמירו. בנו פדוי לכשיתן — שהרי נתן הפדיון. בבת אחת — שהניח לפני כולם סלעים והלך לו. בזה אחר זה — ולכהן אחר. הכי תניא ליה צמוספתא ילא. נטלן — הכהן והחזיר לו — ילא. רבי טרפון — כהן היה. רבי חנינא — כהן היה. אזיל ויתיב קמיה — כדי שיראנו מהלך וצא לפניו, וחזיר לו חמש סלעים שנתן (לפדיון) צנו. אמר ליה לא גמרת ונתת — נמינה גמורה, אלא כדי שחזירס לך. מידעם ביש עבדת — דבר רע עשית, הלכך אין נקן פדוי אס אחזירס. לשון אחר: אפילו לא אחזירס אין נקן פדוי.

תוספות

אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן — לכאורה משמע בריש "הנושא" (כתובות קא, ב) דליתא לדעולא אלא לריש לקיש. ויש ליישב דאיתא אפילו לר' יוחנן.

אבל חכמים אומרים אין בנו פדוי — תימה, דמתניתין נמי קתני: חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי! ויש לדחות: דאמר אינו פדוי — עד שיתן לו. ואתי מתניתין לאשמועינן דאפילו זקפס עליו במלוה — לא הוה כאילו קבלס הכהן וחזר והלוה לו, ואם מחלס הכהן — אינו פדוי עד שיתן.

אמר ליה לא גמרת ויהבת מידעם ביש עבדת — ויש לפרש "מידעם" לשון "מאומה", דמתרגמינן מידעם, כלומר, לא גמרת ויהבת מידעם. ועוד יש לפרש כן: מידעם ביש

עבדת, כלומר, דבר רע עבדת. דמתרגמינן "דבר רע" (מלכים ב ד) — כל מידעם ביש. ויש ספרים דלא כתוב בהו "עבדת", אלא: "מידעם ביש" ותו לא. כלומר, דבר רע הוא, כלומר, דין עסק ביש.

הלכך אין בנו פדוי — תימה: מאי שנא ממתנה על מנת להחזיר, דאמרינן בפרק דקדושין (ו, ב) דבנו פדוי, דמסיק: בכולהו קניי? ויש לומר: דהכא רבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה, דאמרינן התם לעשות מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, כדנפקא לן לעיל בפרק "עד

כמה" (כו, ב) משום שנאמר "שחתם" (את) ברית הלוי". ואף על פי שאותו סתם נתן לו — כפירש על מנת שיחזירו לו, [כיון] דאיכא היכירא למילתא, ואין זה דברים שבלב, כמו זבין ולא איצטריכא ליה לזווי בפרק "אלמנה" (בכתובות זא, א). ומיהו, קצת תימה: דכיון שהיו רבי טרפון ורבי חנינא מחזירין כל שעה — נמצאו משחיתים ברית הלוי, שילפידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם, מפני שהם רגילים להחזיר! ויש לומר: שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו, ולא קרינא ביה "שחתם ברית הלוי", דמה לנו במה שיחזיר לו אחר כך. וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים, ולא לאותם שהיו דומים להם לעשירים.

עיונים

דבר תורה בנו פדוי רוב הראשונים גרסו "לכשיתן", שמדבר תורה בנו פדוי רק כשיתן המעות, וחכמים גרו שאפילו כאשר נתן אין בנו פדוי, שמא יאמרו שפודים בשטרות גם ללא נתינת המעות, או שמא יאמרו שפודים בשטרות חוב שיש לאב על אדם אחר. ולא ניתן לפדות בהם, כפי שנאמר מתחילה במשנתנו (רש"י ד"ה שמא). ויש מהראשונים שלא גרסו "לכשיתן", ולפי דבריהם יש להבין שאם אמר בשעת מסירת השטר "הילך בפדיון בני" — פדוי מדבר תורה, אפילו לא מסר את המעות, ואם מסר את המעות — פדוי אפילו מדברי חכמים (טור יו"ד סימן שה בשם הלכות גדולות, לפי הבנת ערוך השולחן סעיף כא).

סתימתא לפי רש"י במסכת חולין (ל, א) יש להבין כי יש כאן כינוי לר' יוסי ברי יהודה (וכן לר' אלעזר ברי שמעון) שדבריו הובאו במשנה ובברייתא בסתם, בלא לומר את שמו (וראה גם לעיל ל, א). ויש להבין גם "סתימתא" בהקשר המסויים של ברייתא זו, שדבריו נאמרו כאן בסתם (ראה ריטב"א מגילה ב, א).

נתנו לעשרה כהנים בבת אחת נתינה לעשרה בני אדם בבת אחת אפשרית באופן פשוט — על ידי מסירה לשלוחם של העשרה, ובכך גם המסירה וגם קבלת המעות על ידי הבהנים היא "בבת אחת". ורש"י (ד"ה בבת אחת) פירש שמדובר באופן שהניח את חמשת הסלעים לפני כל עשרת הבהנים, ולפי פירושו זה נמצא שמסירת הכסף היא בבת אחת, אך קבלת המעות אינה בבת אחת. וכבר התקשו האחרונים בפירושו של רש"י, שהרי במשנה מבואר שרק בקבלת המעות על ידי הכהן מקיימים את המצוה (חזון יחזקאל).

נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא אחר זה יצא מכך שהברייתא מונה את הלכותיה כל אחת בנפרד, נראה שדין "בזה אחר זה" אינו המשך לדון של עשרה כהנים בבת אחת, אלא כאן מדובר בנתינת המעות בזה אחר זה היא לכהן אחד (רש"י). אך המהר"ט אלגאזי העיר שגירסת הרמב"ם בהלכות ביכורים (פי"א ה"ז) היא: "נתנו לעשרה כהנים בבת אחת או בזה אחר זה יצא", ולפי זה אפילו נתן לעשרה כהנים בזה אחר זה יצא. וכך נראית שיטת התוספות (לעיל מח, ב ד"ה דרבי מאיר).

קיים זה אף הלכה זו ריש לפרש "קיים" במובן שעשה מצוה זו. אך רבינו גרשום פירש שר' טרפון גילה הלכה זו לכל. ויש שפירש באופן דומה "קיים" = העמיד, שממנו נלמדה הלכה זו לדורות (שמן רוקח).

מידעם ביש שבעקבות מעשיו של הפודה, נוצר מצב ביש, רע, אשר שולל את יכולת ההכרעה ההלכתית בשאלה האם קיים הפודה את המצוה. ויש שגרסו "מידעם ביש עבדת (=עשית)". ונחלקו הראשונים מהו המעשה הרע, יש שפירשו שבקשת המעות בחורה היא המעשה הרע, והחזרת המעות על ידי ר' חנינא היא זו שתשלול את קיום

מסורת הש"ס

- כתובות קא, ב.
- תוספתא בבורות פ"ו יד (בשינוי). ילק"ש תורה תשנה.

גרסות

בנו פדוי בכל כתיב: **בנו פדוי לכשיתן** וכן תיקנו בדפוסים החדשים.

מאי טעמא אין בנו פדוי ברוב כתיב: **ומה טעם אמרו אין בנו פדוי**.

תני תנא קמיה דרב נחמן יש בכתיב ובש"מ: **וכן אמר רב ששת בנו פדוי לכשיתן תני תנא קמיה דרב נחמן**. **בנו פדוי לכשיתן** יש בכתיב: **דבר תורה בנו פדוי לכשיתן**.

בזה אחר זה יש בכתיב: **לזה אחר זה**.

נטלו והחזירו ברוב כתיב: **ובש"מ: נטלו והחזירו**.

והחזירו לו יצא בכתיב: **ועוד: והחזירו לא יצא**.

אלא קיים זה ברוב כתיב: אלא אימא קיים זה.

מידעם ביש ברוב כתיב: **מידעם ביש עבדת** וכן הוא ברש"י ובתוס'.

הילכך אין בנו פדוי יש בכתיב: **וכעין זה גרס בב"ח: הילך ואין בנך פדוי** וראה ברש"י וברבינו גרשום.

המצוה (רש"י ד"ה מידעם בפירוש ראשון, רבינו גרשום). ויש שפירשו שנתינת המעות על ידי האב ללא גמירות דעת היא המעשה הרע השולל את קיום המצוה, ואפילו לא יחזירם ר' חנינא (רש"י בפירוש שני). ומכל מקום לפי כל הפירושים, "מידעם" כוונתו "דבר" (=מעשה). אך בתוספות הוסיפו שיש שפירשו "מידעם" — מאומה (=כלום), ולפי זה דברי ר' חנינא הם: לא גמרת בליבך לתת כלום.

הלכך אין בנו פדוי דברי הגמרא הללו מתבארים באופן שונה לפי ההסברים השונים בדברי ר' חנינא. לפירושם של רש"י ורבינו גרשום, שהמעשה הרע הוא הבקשה להחזרת המעות, הרי רק אם ר' חנינא יחזירם הבן לא פדוי, אך עתה, כל עוד שלא החזירם, הבן פדוי. אך לפירוש השני של רש"י שהמעשה הרע הוא נתינתם ללא גמירות דעת, אין הבן פדוי אפילו לא יחזיר ר' חנינא את המעות.

אורח ההלכה

ולא הקדשות בכל אלו אין פודים את ההקדשות אלא בכסף או בשוה כסף, ולא בקרקע, עבדים, או שטרות. כמשנה וכפירוש הגמרא. (רמב"ם ספר הפלאה הלכות ערכין וחרמין פ"ו ה"א).

והלכתא אין בנו פדוי ראה "אורח ההלכה" בעמוד קודם. **נתנו לעשרה כהנים בבת אחת** נתן האב חמישה סלעים אפילו לעשרה כהנים, בין אם נתן בבת אחת, בין בזה אחר זה — בנו פדוי. כברייתא. ונחלקו האחרונים האם יכול לעשות כן לכתחילה (ראה פת"ש). (רמב"ם ספר זרעים הלכות ביכורים פי"א ה"ז. שו"ע יו"ד שה, ז).

נטלו והחזירו רצה הכהן להחזיר את דמי הפדיון לאב לאחר שקיבלם — רשאי. בר' טרפון. ומכל מקום לא יתן האב את דמי הפדיון לכהן על מנת שיחזירם לו. ואם עשה כן והחזיר לו (ודעת הכהן היתה מתחילה שלא לקבלם כדי להחזירם לאב. רמ"א, וראה סמ"ע ור"ן) — אין בנו פדוי, עד שיגמור האב בלבו לתיתם לכהן במתנה גמורה, ואם רצה הכהן מעצמו להחזירם לו — יחזיר. כדברי ר' חנינא (לפירוש הרא"ש והתוספות). ומכל מקום לא יתן הכהן רגיל להחזיר את כסף הפדיון לכל, כדי שלא להפסיד את שאר הבהנים, שמתוך כך יתנו הכל את פדיון בכוריהם לו (ואולם לעניים רשאי להחזיר בכל פעם). וכל שכן שמתעם זה לא יקבלם לכתחילה על מנת להחזיר. ואם עבר הכהן וקיבלם, ופירש האב שנותן לו על מנת להחזיר — בנו פדוי, שכן זו היא מתנה על מנת להחזיר, ושמה מתנה. והוה דוקא אם אמר שנותן על מנת להחזיר, אבל אם אמר: "הא לך חמישה סלעים ותחזירם לי" — אין זו מתנה, ולכן אין בנו פדוי (רמ"א בשם רשב"א). (רמב"ם שם ה"ח. שו"ע שם סעיף ח).

ולא הקדשות בכל אלו.

א "כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים — חייב ליתן לו" כו'. "אמר עולא: דבר תורה בנו פדוי; מאי טעמא אין בנו פדוי — גזירה שפמא יאמרו פודין בשטר. תני תנא קמיה דרב נחמן: בנו פדוי לכשיתן. אמר ליה רב נחמן: זו דברי ר' יוסי ברי יהודה סתימתא [שדבריו נאמרו בסתם]. בלא להזכיר את שמו. ואמרי לה [ויש אומרים]: זו דברי ר' אלעזר ברי שמעון סתימתא [בסתם]. אבל חכמים אומרים: אין בנו פדוי לכשיתן. ומסכמים: והלכתא [והלכה היא]: אין בנו פדוי.

ב "לפיכך אם רצה הפהן ליתן לו במתנה — רשאי. ואמרי: תנינא להא [שנינו בדין זה שבמשנתנו את זו] דתנו רבנן [ששנו חכמים בברייתא]: נתנו את פדיון הבן לעשרה כהנים בבת אחת — יצא, בזה אחר זה — יצא. נטלו והחזירו לו — יצא. וכך היה מנהגו של ר' טרפון שהיה כהן, שהיה נוטל את הפדיון ומחזיר לאב. וכששמעו חכמים בדבר אמרו: קיים זה הלכה זו ששנינו בברייתא זו. ותוהים: קיים הלכה זו ותו לא [ולא עוד]? אלא, הכוונה היא, קיים זה אף הלכה זו. מסופר, ר' חנינא, שהיה כהן, הוה [היה] רגיל בכך, והיה שקיל ומהדר [לוקח ומחזיר] את דמי הפדיון, פעם אחת חזייה לההוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה [וראה אדם אחד שנתן לו פדיון הבן שהיה הולך ובא לפניו]. כדי לזרו את ר' חנינא להחזיר לו. אמר ליה [לן]: לא גמרת ויהיבת [הסכמת בלבך ונתת]. מידעם ביש [דבר רע הוא]. הילכך [על כן] אין בנו פדוי.

ג שנינו במשנתנו: המפריש פדיון בנו ואבד — חייב באחריותו. כמה" (כו, ב) משום שנאמר "שחתם" (את) ברית הלוי". ואף על פי שאותו סתם נתן לו — כפירש על מנת שיחזירו לו, [כיון] דאיכא היכירא למילתא, ואין זה דברים שבלב, כמו זבין ולא איצטריכא ליה לזווי בפרק "אלמנה" (בכתובות זא, א). ומיהו, קצת תימה: דכיון שהיו רבי טרפון ורבי חנינא מחזירין כל שעה — נמצאו משחיתים ברית הלוי, שילפידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם, מפני שהם רגילים להחזיר! ויש לומר: שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו, ולא קרינא ביה "שחתם ברית הלוי", דמה לנו במה שיחזיר לו אחר כך. וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים, ולא לאותם שהיו דומים להם לעשירים.

ג שנינו במשנתנו: המפריש פדיון בנו ואבד — חייב באחריותו.

כמה" (כו, ב) משום שנאמר "שחתם" (את) ברית הלוי". ואף על פי שאותו סתם נתן לו — כפירש על מנת שיחזירו לו, [כיון] דאיכא היכירא למילתא, ואין זה דברים שבלב, כמו זבין ולא איצטריכא ליה לזווי בפרק "אלמנה" (בכתובות זא, א). ומיהו, קצת תימה: דכיון שהיו רבי טרפון ורבי חנינא מחזירין כל שעה — נמצאו משחיתים ברית הלוי, שילפידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם, מפני שהם רגילים להחזיר! ויש לומר: שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו, ולא קרינא ביה "שחתם ברית הלוי", דמה לנו במה שיחזיר לו אחר כך. וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים, ולא לאותם שהיו דומים להם לעשירים.

